

„Ballady i romanse”
Adama Mickiewicza

**PRZEŁOM
ROMANTYCZNY W
POLSKIEJ LITERATURZE**

Balladowy teatr niezwykłości

Jezioro Świtez

Ilustracja do „Świtezia”

Ballady i

A. Mickiewicz:

Romantyczne kategorie w balladach Mickiewicza – romantyczna natura

Świtezianka	Świteź	Lilije
<ul style="list-style-type: none">• Okolice Świtezi – jeziora na Litwie (dziś Białoruś);• Modrzew na brzegu jeziora, wokół ciemny, budzący grozę las, niedostępne człowiekowi bagna;• Blask księżycy, jesienna dżdżysta pora; wzburzona srebrzysta tafla wody jak otchłań;• Dzikie, tajemnicze, odludne miejsce;• Chatka strzelca kontrastująca z romantycznym krajobrazem jeziora, sielankowa, zagubiona w lesie, dostatek owoców, mleka, zwierzyńny.	<ul style="list-style-type: none">• Tajemnicze jezioro Świteź, z głębin nocą dochodzą dziwne odgłosy – zgiełk, płacz, modlitwy, szcęk oręża;• Pejzaż niestabilny, złudny – tafla wody zlewa się z niebem, człowiek stojący na brzegu ma nad sobą i pod sobą gwiazdy, czuje się jak zawieszony w środku kosmosu, otoczony tajemnicą;• Krajobraz odrealniony, magiczny, tajemniczy.	<ul style="list-style-type: none">• Las nocą, odgłosy puchaczy, groza, odludne miejsca;• Tajemnicze kwiaty mające wielką moc, niosące zgubę człowiekowi.

Wnioski: krajobraz litewski, przyroda dzika, tajemnicza, niesamowita, niedostępna, kryje w sobie duchowe siły, jej częścią są nimfy - Świtezianki

Romantyczne kategorie w balladach – tajemniczość i groza

Romantyczność	Świtezianka	Świteź	Lilije
Tajemnicze wizje obłąkanej Karusi – spotkanie z duchem zmarłego kochanka.	<ul style="list-style-type: none">•Tajemniczość przyrody;•Tajemniczość Świtezianki, o której nic nie wiadomo, błąka się nad brzegami jeziora, znika i zmienia postać, by wypróbować wierność strzelca.	Tajemnicze jezioro, którego historię odsłania wyłowiona z niego przez pana na Płużynach nimfa – córka Tuhana.	<ul style="list-style-type: none">•Tajemniczy, groźny las;•Tajemnicze zniknięcie męża;•Tajemnicze i groźne lilie rosnące na grobie;•Budząca strach mężobójczyni;•Dziwne nocne odgłosy – wołania męża - upiora, jęki ducha, stąpanie;•Tajemniczy pustelnik;•Tajemniczy i groźny upiór zjawiający się w cerkwi

Romantyczne kategorie w balladach Mickiewicza – współistnienie świata realnego i fantastycznego, cudowność, baśniowość

Elementy fantastyczne:

Romantyczność: duch Jasieńka;

Świtezianka: nimfa wodna, piękna i tajemnicza strażniczka kodeksu etycznego, strzeże sprawiedliwości i wymierza karę;

Świtez: córka Tuhana przemieniona w nimfę, jezioro jako zatopione miasto, przemiana niewiast w trujące kwiaty – narzędzie boskiej sprawiedliwości;

Lilije:

- upiór zamordowanego męża, najpierw tylko niepokoi żonę i można by go uznać za urojenia przerażonej mężobójczyni, ale jego interwencja w cerkwi przeczy takiej interpretacji;
- pustelnik obdarzony nadprzyrodzoną mocą wskrzeszania zmarłych, jego rady obracają się przeciwko ludziom o nieczystym sumieniu, pośredniczy w wymierzeni kary, łączy świat realny z fantastycznym;
- zapadnięcie się cerkwi.

Romantyczne kategorie w balladach Mickiewicza – ludowość – odwołanie się do wierzeń, podań, legend i pieśni ludowych, ludowi bohaterowie

Romantyczność	Świtezianka	Świteź	Lilije
<ul style="list-style-type: none"> •Ludowe wierzenia, że żywi mają kontakt ze zmarłymi, jeśli łączyły ich bliskie relacje; •Jasio, Karusia, gmin (prosty lud) 	<ul style="list-style-type: none"> •Ludowe wierzenia i podania o nimfach zamieszkujących jeziora; • strzelec 	<ul style="list-style-type: none"> •Ludowa legenda o historii Świtezi: W dawnych czasach, kiedy Tuhan pospieszył z pomocą obleganemu w Nowogrodzie przez siły carskie Mendogowi, ruskie wojska napadły na Świteź, w której pozostały jedynie kobiety, starcy i dzieci. Zrozpaczona księżniczka zaczęła prosić Stwórcę o śmierć i wtedy Bóg zatopił miasto, a jego mieszkańców zamienił w trujące kwiaty. Najeźdźców spotkała kara, kiedy zaczęli zrywać kwiaty – umarli otruci. •Okoliczny lud 	<p>Nawiązanie do pieśni ludowej „Pani zabiła pana” – Mickiewicz zmienił nieco fabułę, rozbudował portret psychologiczny mężobójczyni.</p>

Romantyczne kategorie w balladach Mickiewicza – surowa moralność ludowa

Świtezianka	Świteź	Lilije
<p>Za zdradę i niewierność strzelec zostaje ukarany przez Świteziankę – zatopiony i skazany na wieczną mękę pod modrzewiem.</p>	<ul style="list-style-type: none">• Ukarani zostają carscy żołnierze za napaść na bezbronne niewiasty, karę śmierci wymierza Bóg, narzędziem są tajemnicze kwiaty, w które zostały zamienione niewiasty;• Ukarane są zdesperowane kobiety, które w obliczu zagrożenia i hańby myślą o samobójstwie – Bóg przemienia je w kwiaty.• Kara grozi też właścicielowi jeziora – panu na Płużynach, który chce poznać tajemnicę jeziora i organizuje w tym celu ekspedycję, ale ponieważ prosi o błogosławieństwo kapłana i chce poznać historię swoich przodków, a nie czyni tego z próżnej ciekawości – uniknie kary.	<ul style="list-style-type: none">• Mężobójczyni zabija z tchórzostwa – boi się kary za zdradę męża podczas jego nieobecności, potem boi się ujawnienia zbrodni, nie ma w niej skruchy, szuka u pustelnika rozgrzeszenia, ale nie chce, by wskrzesił męża; dodatkowo chce wyjść za mąż za jednego z braci zabitego, zostaje ukarana wstępnie – nęka ją duch męża, a potem w czasie ceremonii wraz z innymi zostaje przez męża uśmiercona – zapada się cerkiew;• Bracia zostają ukarani tak samo jak mężobójczyni, bo uchylili się od zemsty rodowej, nie szukali zabójcy brata i uderzyli w konkury do bratowej;• Świadkowie zaślubin w cerkwi zostają również tak samo ukarani, bo uczestniczyli w bezbożnym obrzędzie.

Ludowy rygorizm moralny odbiega od tradycyjnych pojęć grzechu i sprawiedliwości, jest dużo bardziej surowy i opiera się na zasadzie: „Nie masz zbrodni bez kary” (słowa pustelnika z „Lilii”) – każdy, nawet najmniejszy, grzech będzie ukarany. Według moralności ludowej karani są nawet nieświadomi złoczyńcy, a kara nieraz jest niewspółmierna do winy. Karę zawsze wymierza świat nadprzyrodzony – Bóg lub siły natury.

Romantyczne kategorie w balladach Mickiewicza – ludowe wyobrażenie o świecie

ŚWIAT:

- ⊙ Niepojęty dla zwykłego śmiertelnika;
- ⊙ Rządzą nim pozaziemskie siły, którym człowiek musi się poddać; strzegą one moralnego porządku na ziemi, ale są podstępne i bezwzględne;
- ⊙ Człowiek może poznać istotę świata tylko wtedy, gdy patrzy „oczyma duszy” – rozum jest bezradny;
- ⊙ Człowieczeństwo określają takie wartości, jak miłość, wiara, wierność, empatia, uczciwość.

Romantyczne kategorie w balladach Mickiewicza - historyzm

- Świtez – historia jeziora sięga czasów średniowiecza – XIII w., czasy Mendoga, który walczył z Rusią;
- Lilije – czasy Bolesława Śmiałego i jego wyprawy na Kijów.

Wnioski: Wydarzenia historyczne i przeszłość są pretekstem i ważnym tłem utworów, uwiarygodniają one nieco przekaz oraz odsłaniają tajemnice niewyjaśnione w przeszłości. Pokazują związek teraźniejszości z przeszłością. Historia jest zapisana w naturze i pomaga objaśniać świat.

Romantyczne kategorie w balladach Mickiewicza – narrator naiwny oraz synkretyzm rodzajowy

- ◎ Narrator naiwny – ma ograniczoną wiedzę o świecie przedstawionym, dziwi się, wierzy w ludowe podania, przyjmuje punkt widzenia ludu;
- ◎ Synkretyzm rodzajowy:
 - epika: fabuła, narrator
 - liryka: nastrojowość, liryzm monologów, subiektywizm;
 - dramat: dialogi, monologi.